

EL VERITABLE COST DE LES NOSTRES SABATES FITXA TÈCNICA

Viatge per la cadena de subministrament de tres marques globals de calçat

Campanya
Roba Neta
Clean Clothes
Campaign

Setem

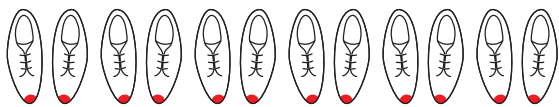
El veritable cost de les nostres sabates analitza la producció i la cadena de subministrament de tres grans mar-

PRADA

GEOX

ques de calçat: **Tod's, Prada, i Geox**. Aquest informe revela com les rutes de producció canvien constantment, en un context on la mobilitat del capital, juntament amb les estratègies d'externalització, ha generat un entorn ideal perquè la producció s'adapti contínuament als gustos i a les butxaques de les persones consumidores. Mentrestant, els sous i les condicions laborals segueixen empitjorant. Amb 23.000 milions de parells produïts el 2015¹, el calçat és un clar exemple d'una dinàmica que consisteix a produir articles de moda ràpida a baix cost i, al mateix temps, articles de luxe. Es tracta d'un mètode que assegura que les marques puguin accedir a mercats molt variats, d'Europa fins a les economies emergents, que disposen d'élits enriquides.

> 23.000 milions de parells produïts el 2015

Les últimes investigacions fetes simultàniament per Canvia De Sabates a Itàlia, Xina, Europa de l'Est, Índia i Indonèsia², han demostrat que la producció de calçat és un procés de treball intensiu subjecte a terminis curts d'entrega i preus molt baixos, cosa que degrada les condicions laborals i la vida de milions de persones treballadores, independentment d'on es trobin. Aquesta dinàmica perjudicial també ha afectat a Europa, i ha provocat el retorn de fases importants de la producció al continent. L'informe *El veritable cost de les nostres sabates*, publicat pel *Centre Nuovo Modello di Sviluppo* i Canvia De Sabates, analitza aquesta tendència i tota la problemàtica que comporta.

Relocalitzar (*reshoring*) és un concepte que consisteix a tornar a traslladar als seus països d'origen les activitats productives que en el seu moment es van externalitzar a l'Àsia (o a altres països amb costos laborals baixos). Els països més afectats per aquest fenomen són els d'Europa de l'Est, amb salaris fins i tot més baixos que a l'Àsia. Europa torna a ser atractiva per produir gràcies a l'augment de la productivitat i a altres factors, com polítiques de moderació salarial, major flexibilitat laboral, facilitats per aplicar l'acomiadament lliure i el debilitament de les relacions laborals. A més, les empreses aprofiten que el personal coneix molt bé el sistema de fabricació tradicional per disposar d'un factor de qualitat que afegeix un toc exclusiu als seus productes. L'etiqueta "fabricat a Itàlia" o "fabricat a la UE" sempre s'ha associat a productes i treball de qualitat. No obstant això, on és el seu valor afegit si el disseny és l'únic que s'ha realitzat a la Unió Europea, mentre que la fabricació del calçat s'ha dut a terme a Sèrbia, Albània, Myanmar o Indonèsia (per citar només alguns països) per part de personal mal pagat que treballa en condicions miserables, o a Itàlia, mitjançant un sistema de subcontractacions que ofereix salaris indignes?

“Per a les grans empreses globals no és important on s'ha fabricat un producte. En tenen prou amb disposar de cadenes de producció que s'adaptin als seus models i que siguin capaces d'estampar Made in Prada o Made in Tod's als productes”³

1 The World Footwear Yearbook 2016

2 La pàgina web de la Campanya Roba Neta pots trobar tots els informes publicats entre 2015 i 2017: www.robaneta.org/recursos/

3 Entrevista amb un empleat d'una marca de calçat de luxe.

CADENES DE PRODUCCIÓ DE CALÇAT DE LUXE

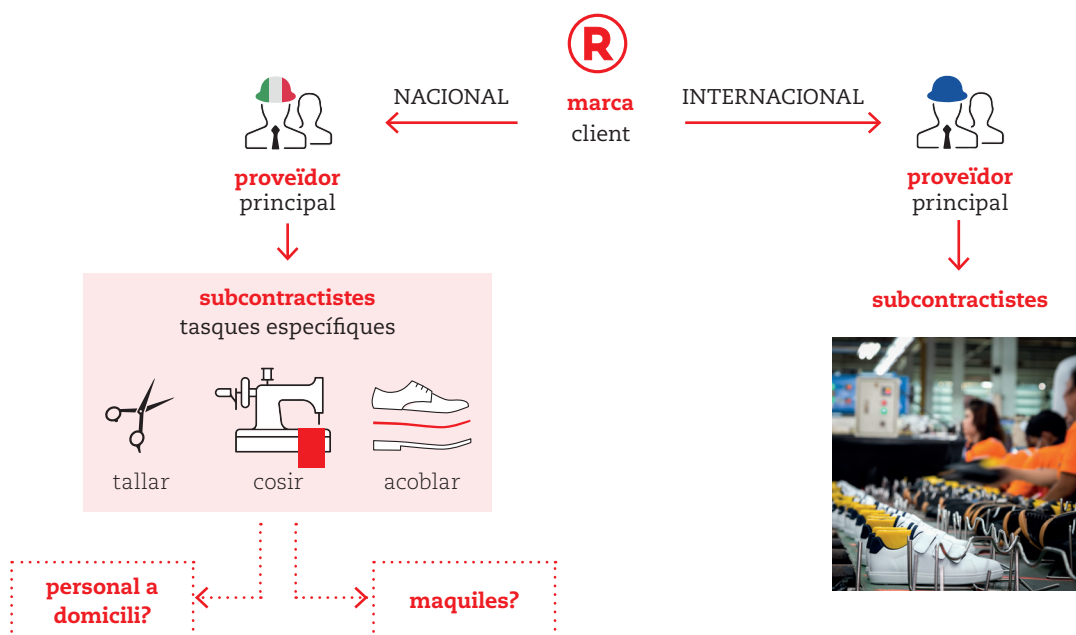
El procés de producció d'unes sabates sempre comença amb el disseny del model, seguit de la fabricació de la pala⁴ i el muntatge de totes les parts. Les tres marques que analitza l'informe sempre s'encarreguen del disseny i es regeixen per tres sistemes de producció: intern, extern o una combinació d'ambdós.

El **sistema de producció totalment internalitzat** és bastant poc freqüent i a vegades es realitza per motius de qualitat o de costos. Tod's és un exemple d'aquest mètode, ja que fabrica models de gran qualitat a les seves pròpies instal·lacions. Geox és un cas semblant, amb calçat de baixa i mitjana qualitat elaborat a la seva fàbrica de Sèrbia, tot i que aquesta línia només equival al 3% de la seva producció mundial.

És molt habitual **externalitzar totalment la producció**, cosa que requereix subcontractar a fàbriques de calçat perquè s'encarreguin de tot el procés. Malgrat això, tot i que aquest sistema implica la formalització d'un contracte de subministrament amb una única marca, en realitat hi intervenen moltes més: l'empresa que manté el contacte amb la marca és el "proveïdor principal", mentre que la resta són "subcontractistes"⁵.

Els principals proveïdors amb què Geox treballa es troben a l'estranger, principalment a l'Àsia, tot i que molts també es troben a Europa de l'Est. En canvi, els grans proveïdors de Tod's acostumen a estar ubicats predominantment a Itàlia, a les províncies de les Marques, els Abruços i la Pulla. Aquesta empresa també produeix sabates que després es comercialitzen amb la marca Hogan Rebel mitjançant alguns grans proveïdors romanesos. Fins el 2015, Prada tenia relacions de producció amb el grup xinès Stella International Holding, amb fàbriques de calçat a Xina, Vietnam, Indonèsia i Bangla Desh, però arrel de la pèrdua gradual de competitivitat que afecta a algunes zones de l'Àsia, la companyia s'ha decantat per tornar a produir a Itàlia i als països de l'Europa de l'Est, sobretot a Romania, Sèrbia, Bòsnia-Hercegovina i Turquia.

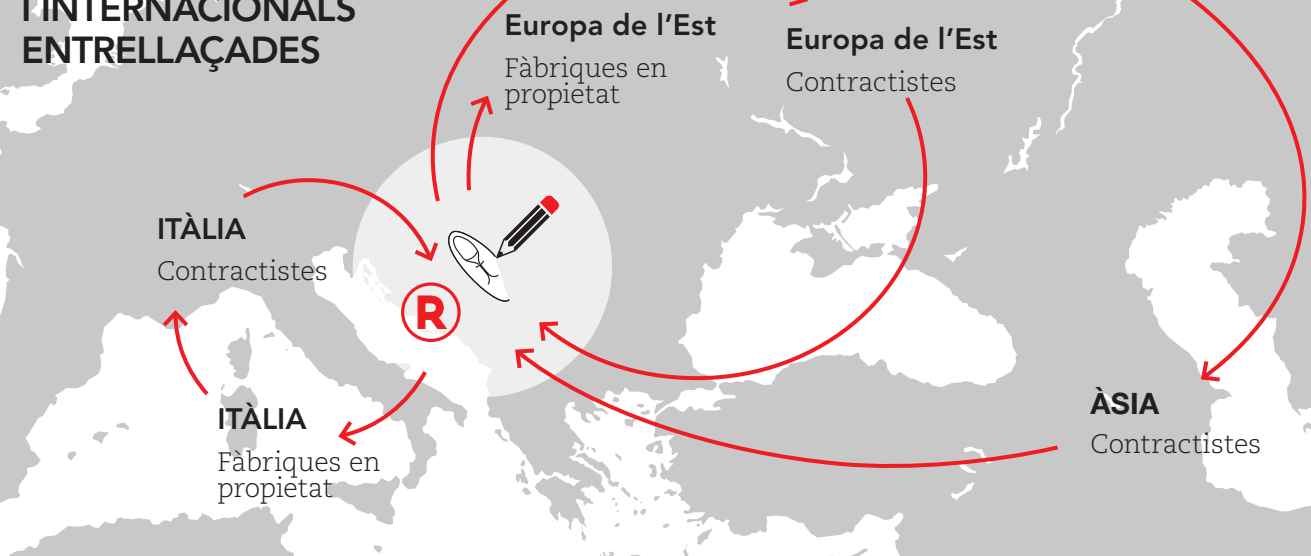
LA CADENA DE PRODUCCIÓ TOTALMENT EXTERNALITZADA

4 La pala és la part superior de la sabata

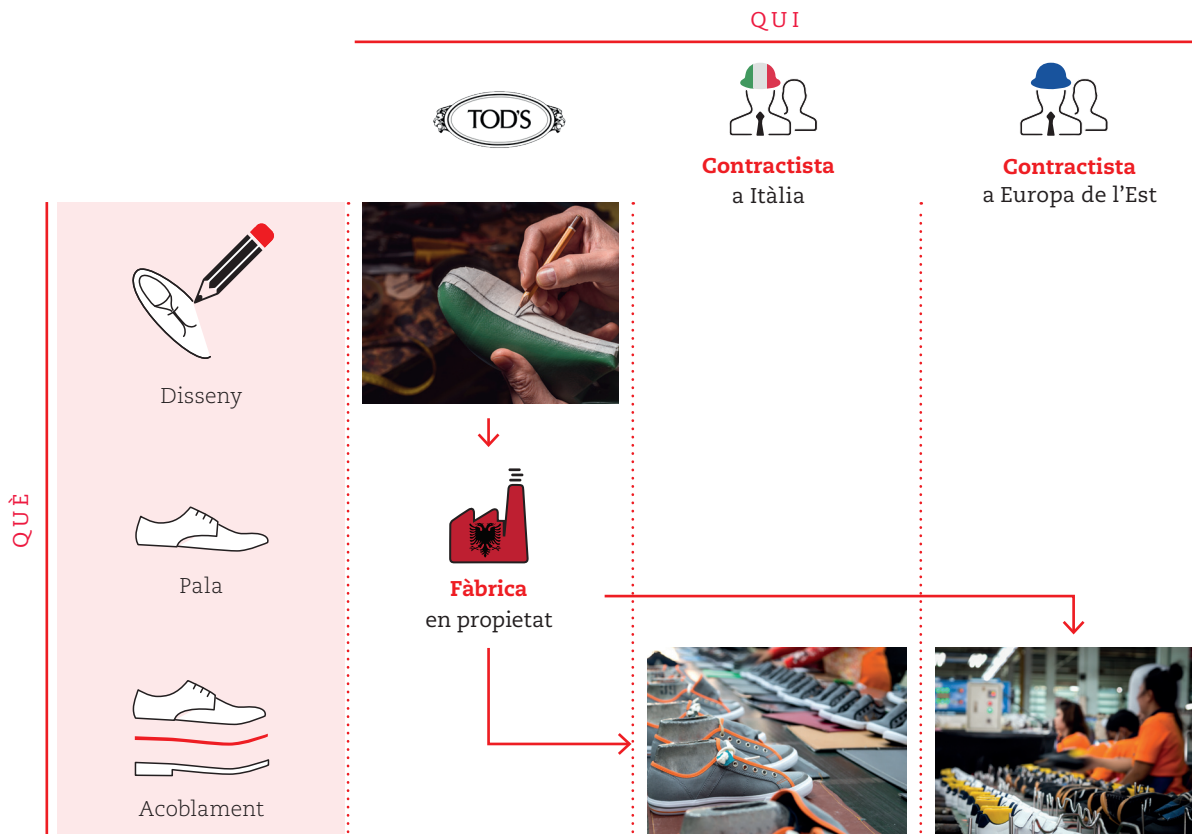
5 A Itàlia, la Llei 192 de 18 de juny de 1998 estableix que els proveïdors que vulguin subcontractar la producció han de demanar una autorització al client que realitza la comanda.

CADENES NACIONALS I INTERNACIONALS ENTRELLAÇADES

La **cadena de producció de calçat mixta** també està molt estesa. En aquest sistema, algunes fases es realitzen en centres de producció que pertanyen a les marques o al mateix grup empresarial i altres en fàbriques subcontractades. Tod's per exemple, prefereix externalitzar la producció de les pales de calçat de gama alta i assumir-ne l'acabat. Les pales de les sabates de gama mitja –comercialitzades a través de la marca Hogan- es fabriquen en una instal·lació albanesa propietat del grup empresarial, mentre que el muntatge correspon a subcontractistes italians situats al llarg de la costa adriàtica.

LA CADENA DE PRODUCCIÓ MIXTA, EL CAS DE HOGAN

PREUS I DESIGUALTAT

Una característica típica del mercat de luxe és el desequilibri creixent entre el preu que es paga pels productes i el seu valor real. No obstant això, aquest diferencial no es distribueix de manera equitativa entre les diferents parts que intervenen en la seva producció. En gran mesura, recau en només dues parts: el distribuïdor i la marca, que en conjunt es queden aproximadament amb el 60% del preu final. Aquest mecanisme genera una dinàmica que sempre acaba beneficiant qui ostenta més riquesa i poder, gràcies a factors com el màrqueting, la capacitat d'accedir a nous mercats i l'augment del control sobre els proveïdors, els quals denuncien que els preus són baixos i els terminis d'entrega ajustats.

Els preus que les marques paguen als seus proveïdors també canvien en funció del context territorial. Al sud de Salento, per exemple, segons l'advocat Eugenio Romano, els preus que ofereix Tod's són com a mínim "un 25% més baixos que els que es paga als fabricants de calçat de la regió de les Marques per les mateixes activitat"⁶. La conclusió de Romano és que "l'origen d'aquesta diferència de tracte es troba en una tàctica comercial característica de Tod's, justificada diverses vegades pels seus alts càrrecs, que considera que les empreses de Salento treballen amb "flexibilitat"⁷.

"...Amb el que Tod's paga per cada tasca és impossible cobrir tots els costos. De manera que, moltes vegades, les empreses acaben les comandes gràcies a l'economia informal, donant la feina a dones que cusen les pales a mà a casa seva. La tarifa és de 0,7-0,9 euros per parell. Guanyen 7-9 euros per 12 hores de treball"⁸.

Propietària de Keope

En nom dels preus baixos, el 2013 la Federació Italiana de Contractistes va firmar un acord molt perjudicial per a les persones treballadores amb la federació sindical CISAL que fixava un salari base de 710 euros mensuals per al personal no qualificat. Aquesta quantitat queda reduïda a uns 600 euros nets al mes després de la deducció de la cotització a la Seguretat Social i els impostos (una mitja del 20%). Es tracta d'un import que, segons l'Institut Italià d'Estadística (ISTAT), és inferior al llindar absolut de pobresa a totes les regions d'Itàlia (incloent la de Salento), independentment de la mida del nucli familiar⁹.

Sindicats de la Toscana

"Diverses empreses que han estat proveïdores de Tod's s'han declarat en fallida. D'altra banda, sindicats afirmen que "moltes marques d'articles de luxe tendeixen a aprofitar-se de la crisi econòmica i obliguen a les petites empreses ben qualificades a treballar com a subcontractistes a preus baixíssims, cosa que compromet la seva supervivència en el futur"¹⁰.

TREBALL EN NEGRE I TALLERS IL·LEGALS

Tot i que les grans marques formalitzen contractes de subministrament amb pocs proveïdors, la quantitat d'empreses que realment participen a la cadena de subministrament és molt més gran perquè molts d'aquests proveïdors subcontracten part de la producció. Alguns dels mo-

6 Citació de compareixença de l'advocat Eugenio Romano el 31/05/2013

7 Salento és un territori de la regió de la Pulla, al sud d'Itàlia, que era molt pròsper gràcies al sector del calçat. Actualment, disposa d'una elevada taxa d'atur, cosa que genera que la feina sigui molt vulnerable a les pressions, i per tant, tingui un caràcter més flexible.

8 Marilù Mastrogiovanni, "Keope: ecco il sistema Tod's in Salento. Nero su bianco. Tra lacrime e sangue". Diari electrònic Il tacco d'Italia (12 de novembre de 2013).

9 Per identificar el llindar de la pobresa absoluta, segons els membres de la família i àrea de residència, veure <http://www.istat.it/it/prodotti/contenuti-interattivi/calcolatori/soglia-di-poverta>.

10 Es tracta d'un comentari subscrit el juny de 2014 per Filctem Cgil i Uiltec Uil, sindicats de la província de Pistoia, arrel del tancament de Calzaturificio Parlanti, un proveïdor subcontractat per Prada, extret de "Chiude il Calzaturificio Parlanti, 38 licenziamenti". Il Tirreno (7 de juny de 2014).

tius que fomenten aquest sistema són els terminis d'entrega molt curts i els preus molt baixos. Els preus disminueixen a mesura que es van baixant baules dins de la cadena de subministrament, ja que cada nivell intenta obtenir alguna cosa en detriment del següent i es queda amb una part del preu pactat amb l'empresa client. En aquest context, acostuma a haver-hi dos guanyadors: les marques, ja que tenen el poder d'imposar els preus, i els tallers xinesos, que s'estan multiplicant en tots els districtes manufacturers italians, també en calçat. A la regió de les Marques, per exemple, es calcula que hi ha més de 800 establiments d'aquest tipus¹¹.

Propietari d'una empresa amb seu a les Marques

"Antigament, les empreses només empraven el personal a domicili per afrontar pics de feina o intentar estalviar una mica, però ara tenen moltes més opcions. Poden seguir donant feina a aquestes persones, però pagant-los menys, ja que competeixen amb les de Romania, Tunísia o Xina, poden utilitzar les empreses xineses que hi ha a la zona –que costen al voltant del 50% menys que les de la resta del mercat- o deslocalitzar aquestes activitats productives a l'estranger"¹².

Segons la informació obtinguda durant la investigació, la comunitat xinesa no és l'única que organitza i gestiona tallers il·legals. A les Marques la policia va descobrir tallers il·legals on hi treballaven 23 persones de diferents nacionalitats, incloent-hi alguns pakistanesos que fabricaven soles¹³. Fins el 2010, Geox subcontractava la gestió dels seus magatzems a una cooperativa de transport que donava feina a immigrants de manera il·legal. Afortunadament, gràcies a l'ajuda del sindicat ADL (Associazione Diritti dei Lavoratori), el personal d'aquesta cooperativa va poder organitzar-se i la seva situació ha millorat.

Així mateix, a l'estiu del 2016, algunes persones que treballaven de la fàbrica sèrbia que Geox posseïx al 100% es van queixar de males condicions de salut i seguretat, abusos verbals, inexistència de contractes de treball i altres vulneracions laborals¹⁴. Al gener del mateix any, Geox va obrir una fàbrica a Vranje gràcies a un fons no retornable de més d'11 milions d'euros aportat pel govern serbi. A canvi de la subvenció, Geox es va comprometre a contractar 1.250 persones i a pagar-los un 20% més que el salari mínim. Tanmateix, al desembre el personal seguia denunciant que Geox no complia aquest últim compromís. Gràcies a la franquesa d'algunes persones treballadores, als mitjans de comunicació serbis i a la pressió exercida per Canvia De Sabates, grups de la Campanya Roba Neta i alguns sindicats, les coses estan canviant. No obstant, la llista de mesures correctives que s'han d'adoptar segueix sent llarga.

El coneixement públic és el primer pas de qualsevol procés de canvi. Malgrat això, durant la investigació prèvia a la publicació de *El veritable cost de les nostres sabates* vam descobrir que la por a parlar segueix present. Trobar a persones treballadores o a empreses proveïdores disposades a ser entrevistades va ser especialment complicat, i sempre van demanar quedar en l'anonimat. El motiu oficial eren les clàusules de confidencialitat dels contractes, però en el rerefons també s'intuïa la por a perdre la feina o els contractes amb grans marques.

RECOMANACIONS I PROPOSTES

El seguiment efectuat al llarg de la cadena de subministrament de calçat mostra que les tres marques investigades en aquest informe estan molt lluny de respectar els drets humans i laborals fonamentals de les persones que produeixen les seves sabates. Les cade-

11 Fondazione Censis. "Analisi sul fenomeno del lavoro irregolare e sommerso nell'ambito territoriale della regione Marche", 2006

12 Fondazione Censis, Ibid.

13 "23 lavoratori in nero nei laboratori cinesi e pakistani". Civitanonline.it (18 de març de 2011).

14 Radoman Iric, "Cipele u pelenama". Vranjske Novine (14 de juny de 2016).

nes de producció mundials estan dissenyades per fomentar una competència a la baixa i acostumen a provocar vulneracions generalitzades dels drets laborals. Això encara és més cert quan no existeix un control públic sobre les cadenes de subministrament, de manera que romanen opaques i les persones que compren les sabates no són conscients d'aquestes vulneracions. És necessari que la ciutadania i els grups de persones consumidores ben informades d'Europa, juntament amb els mitjans de comunicació independents i les xarxes de solidaritat internacional, adoptin un paper actiu i garanteixin que les empreses compleixin amb la seva responsabilitat de respectar la legislació nacional, les convencions internacionals i els Principis Rectors sobre les Empreses i els Drets Humans de l'ONU.

Concretament, demanem a les marques (incloent-hi Tod's, Geox i Prada) i distribuïdors que:

1 **Garanteixin que les lleis de salut i seguretat i el dret a la llibertat sindical es respecten** al llarg de tota la cadena de subministrament.

2 **Garanteixin el pagament de salaris dignes** al llarg de tota la cadena de subministrament.

Peticions relatives al pagament de salaris dignes:

1. Que els salaris compleixin amb els convenis col·lectius nacionals existents.
2. Com a primer pas immediat per lluitar contra els salaris de misèria en els països d'Europa de l'Est, augmentar les percepcions fins que arribin com a mínim al 60% del sou mitjà nacional¹⁵
3. A l'Àsia, incrementar els sous fins al nivell fixat per Asia Floor Wage Alliance (AWFA)¹⁶

3 **Garantir i promoure la llibertat sindical i el dret a la negociació col·lectiva** en tota la cadena de subministrament.

4 **Garantir la total transparència de les cadenes de subministrament i de les polítiques empresarials** per assegurar que els drets laborals es respecten en tot el procés productiu.

5 **Informar anualment sobre els impactes que les activitats de les empreses generen sobre els drets humans** en la cadena de subministrament a través d'informes detallats sobre processos de deguda diligència, les polítiques aplicades i l'efectivitat de les mesures per solucionar les conseqüències negatives d'aquestes activitats, amb l'ús d'indicadors mesurables.

La transparència en termes concrets: dades que les empreses han de facilitar per realitzar el monitoratge dels drets humans:

4. Traçabilitat de la cadena de subministrament: lloc de producció/adreces de les instal·lacions, intermediaris, importadors i marques.
5. Dades d'ocupació de la instal·lació: quantitat de personal que treballa a la fàbrica i percentatge d'homes i de dones; salari mitjà de cada categoria, mitjana mensual d'hores extraordinàries, prestacions atorgades, presència de sindicats oficials i/o de convenis col·lectius, informació sobre el tipus de relacions laborals (en percentatge), informes disponibles d'inspeccions laborals i auditories, formació del personal i registre d'accidents.
6. Dades econòmiques de la instal·lació: facturació, número de peces venudes, percentatge de productes que les marques obtenen de cada fàbrica i estructura de preus desglossada.
7. Informació sobre els productes: substàncies químiques utilitzades, certificacions obtingudes i organismes de certificació.

Les dades han de publicar-se en un format que sigui accessible i disponible per totes les parts.

¹⁵ http://ropalimpia.org/adjuntos/informes/Ficha_Vidas en la cuerda floja.pdf

¹⁶ <http://asia.floorwage.org/resources/wage-reports/asia-floor-wage-figures>

Demaneu al govern italià, a la UE i als altres governs nacionals que:

- 1** Reforcin el monitoratge i la implementació efectiva de la normativa laboral, sobretot a les parts més vulnerables de la cadena de subministrament.
- 2** Canviïn les polítiques i les lleis relatives als permisos d'immigració i de treball amb l'objectiu d'eliminar els mecanismes que obliguen a les persones immigrants a treballar de manera il·legal, per la qual cosa queden exposades a ser explotades i a condicions laborals indignes.
- 3** Totes les ajudes a les iniciatives de les empreses per deslocalitzar la producció i atraure inversions estrangeres estiguin condicionades al respecte total dels drets laborals i humans.
- 4** Obliguin a totes les empreses a publicar una llista de totes les seves fàbriques i proveïdors, i a actualitzar-la com a mínim una vegada a l'any.
- 5** Exigeixin a totes les empreses transnacionals l'aplicació d'un pla de deguda diligència de caràcter obligatori per identificar, prevenir, mitigar i rendir comptes sobre les conseqüències negatives que les seves activitats tenen sobre els drets laborals i humans al llarg de tota la cadena de subministrament, com s'ha realitzat a França recentment¹⁷.

¹⁷ Com exemple, veure la llei aprovada a França el 21 de febrer de 2017: "Loi relative au devoir de vigilance des sociétés mères et des entreprises donneuses d'ordre", http://www.assembleenationale.fr/14/dossiers/devoir_vigilance_entreprises_donneuses_ordre.asp

Autoria: Francesco Gesualdi (CNMS) i Deborah Lucchetti (FAIR)

Equip d'investigació: Devi Sacchetto (Professor associat de Sociologia de la Universitat de Pàdua), amb la col·laboració de Francesca Alice Vianello, Giulia D'Odorico, Alberto Gubitta i Silvia Segalla. Veronica Redini (Professora d'Antropologia de les migracions de la Universitat de Modena). Sara Farolfi (periodista *freelance*) Bettina Musiolek (coordinadora de Entwicklungspolitisches Netzwerk Sachsen i de la Campanya Roba Neta en els països de l'Europa de l'Est) i Miodrag Pantovic (advocat i especialista en legislació laboral)

Estadístiques: Pietro Guarnieri

Revisió de l'informe: Daniela Kistler, Jivca Marinova, Stefan Grasgruber-Kerl, Dominique Muller

Disseny: Yoge Comunicazione Sensibile

Maquetació: Concepte Gràfic

Traducció al català: Xènia Domínguez - SETEM Catalunya

Edició en català: Alba Trepàt - Federació SETEM

Data de publicació: setembre de 2017

Campanya
Roba Neta
Clean Clothes
Campaign

Canvia De Sabates és un consorci format per 15 organitzacions d'Europa i 3 d'Àsia. Creiem que els treballadors i les treballadores de la cadena de subministrament global del calçat tenen dret a un salari digne i a unes condicions de treball segures, i que els consumidors i les consumidores tenen el dret a productes segurs i a la transparència en la producció de les seves sabates.

Aquest informe ha estat elaborat amb l'ajuda financera de la Unió Europea. La responsabilitat dels continguts d'aquest document correspon únicament a Canvia De Sabates i en cap cas ha de considerar-se que reflecteixin la posició de la Unió Europea.